

HELSINKILÄISET ÄÄNESTÄJÄT PRESIDENTIN VALITSIJAMIES- VAALEISSA 1962

Mikko Valtasaari

Tämä tutkimus liittyy osana laajempaan Helsingin yliopiston Yleisen valtio-opin laitoksen vuoden 1962 alussa käynnistämään tutkimukseen, jonka tavoitteena oli Helsingin äänioikeutetun väestön poliittisten mielipiteiden ja äänestysratkaisujen selvittäminen.* Tutkimuksen aineistona oli 600 henkilön otos, joka poimittiin kaksivaiheisen, tasavälisen otannan avulla vaaliluette-loista. Seuraavassa olen koettanut valaista eräiltä osin helsinkiläisten äänestämistä ja äänestysratkaisun perusteita saman vuoden tammikuussa pide-tyissä valitsijamiesvaaleissa. Tapausten vähäisyyden vuoksi pienimpiä poliit-tisia ryhmiä, kuten esim. sos.dem. liittoa ja valitsijamiesvaaleissa esiintynyttä Suomen kansanpuolueen vaaliliittoa, ei analyysissä ole otettu huomioon. Lu-kuunottamatta Aition vaaliliiton ja Skdl:n kannattajia, jotka haastattelukadon vuoksi ovat aliedustettuja, eri poliittisten ryhmien voimasuhteet otoksessa vastaavat tarkoin todellisia äänestysjakautumia Helsingissä. Tutkimuksen suorittamista ja siihen liittyneitä teknillisiä kysymyksiä olen selvittellyt tar-kemmin tämän artikkelin pohjana olevassa laudaturtyössäni.¹

Poliittiset puolueet

Suomessa poliittisten puolueiden osuus valtionpäämiehen vaalissa on varsin näkyvä. Juuri neidän useimmiten asettavat presidentti- ja valitsijamiesehdok-kaat, järjestävät vaalitaistelun jne. Vuoden 1962 valitsijamiesvaaleissa ne eivät kuitenkaan olleet siinä määrin esillä kuin joskus aikaisemmin, esimer-

* Haastattelulomake laadittiin ryhmätyönä prof. Janssonin ja lis. Borgin johdolla. Haastattelut suoritettiin helmi—maaliskuun aikana samana vuonna. Aineiston luokittelu ja koodaus suoritettiin kesän ja syksyn -62 kuluessa. Enimmiltä osiltaan aineisto on parhaillaan analysoitavana, joten tässä esitettävät tulokset voivat myöhemmässä vai-heessa täsmentyä ja muotoutua.

kiksi edellisissä vaaleissa. Seitsemästä vaaleissa esiintyneestä vaaliliitosta oli tosin kuusi melko puhtaita puoluevaaliliittoja, mutta vain kolmella niistä oli oma ehdokkaansa. Molemmilla kansanpuolueilla oli sitä paitsi valitsijamiesehdokkaista myös Kekkonen vaaliliitossa.

Tutkittaessa miten eri puolueiden kannattajat seurasivat puolueitaan, puoluekannatukselle on otettu mitaksi käyttäytyminen seuraavissa, siis lähimmissä eduskuntavaaleissa. On tietysti mahdollista, että valitsijamiesvaalit vaikuttivat kolmen viikon kuluttua seuranneisiin eduskuntavaaleihin, mutta yksinkertaisuuden vuoksi lähdetään siitä, että kyseinen henkilö tuolloin tosiasiallisesti kannatti äänestämäänsä puoluetta (ilmoituksensa mukaan). Seuraavasta taulukosta näkyy, miten suurimpien puolueiden kannattajat äänestivät valitsijamiesvaaleissa.

Taulukko 1. Eri vaaliliittojen saama kannatus: otoksessa äänestäjien puoluekannan mukaan

	Skdl	Sos.-dem.	Suom. kp.	Ruots. kp.	Kok.*	Yht.
	(37)	(130)	(71)	(82)	(170)	(600)
Aition vl.	86	3	—	—	—	7
Paasion vl.	—	48	3	2	6	14
Suomen kansanpuolueen vl.	—	—	27	1	—	4
Ruotsalaisen kansanpuolueen vl.	—	1	1	46	—	7
Kokoomuksen vl.	—	4	6	—	63	20
Kekkonen vl.	11	39	62	45	29	39
Skogin vl.	—	2	—	—	—	1
ei äänestäneitä	3	3	1	2	2	7
	100	100	100	100	100	100

* Kokoomukseen on luettu myös Vapaamielisten liitto. Prosenttilukujen summaksi olen tässä niin kuin muissakin taulukoissa merkinnyt tasan 100, vaikka se korotusten vuoksi ei aina täsmääkään.

Taulukosta nähdään, että Kekkonen vaaliliitto sai melkoisesti ääniä kaikkien puolueiden kannattajilta, sellaisenkin, jotka eivät osallistuneet hänen vaaliliittoonsa. Vähäisintä hänen kannatuksensa oli ääripuolueissa, erityisesti Skdl:n taholla. Kansandemokraattien taholla tähän lienee ollut suurelta osalta syynä näiden äänestäjäkunnassa vallitseva »tiukka puoluekuri». Kokoomuslaisten kantaan taas ilmeisesti vaikutti tämän puolueen monien valitsijamiesten lupaukset tukea Kekkonen. Ehkä äänestäjien mielestä ei ollut

tarpeen äänestää suoraan Kekkonen vaaliliittoa, niinkuin todella ei ollutkaan, kaikkien porvarillisten valitsijamiesten lopulta äänestäessä tätä. On luonnollista, että suhteellisesti eniten Kekkonen kannattajia oli kahtia jakaantu-neissa puolueissa. Jos otetaan huomioon puolueiden erilainen asema tässä suhteessa, näyttää siltä, että Kekkonen kannalle asettuneita oli eniten kansanpuolueiden ja sosiaalidemokraattien keskuudessa. Nämä puolueethan lukeutuvat siihen, minkä nykyisin voidaan katsoa lähinnä vastaavan poliittisen keskustan käsitettä. Näissä puolueissa esiintyi muutenkin enemmän hajaannusta kuin muissa.

Mielenkiintoa on myös Paasiolle kertyneillä hajaäänillä. Kuten taulukosta nähdään, ne tulivat etupäässä kokoomukselta.

Puoluesidonnaisuudesta

Politiikan tutkijat ovat havainneet äänestyskäyttäytymistä tutkiessaan, että puolueidentifiointi on kaikkein voimakkaimpia poliittiseen käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä.² Ihmiset äänestävät johdonmukaisesti omaa puoluettaan, johon he jollakin tavoin katsovat kuuluvansa. Tämä saattaa johtua siitä, että »heidän kaltaisensa ihmiset» yleensä äänestävät sitä puoluetta. Syynä voi tällöin olla käsitys yhteisen intressin olemassaolosta tai vain yhdenmukaisuuden vaatimuksen paine. Toisilla syyt voivat olla periaatteellisia ja perustua johonkin ikäänkuin laajempaan näkemykseen yhteiskunnasta ja sen tehtävistä. Joskus taas ihmiset eivät osaa lainkaan sanoa, miksi he aikoinaan ovat ryhtyneet äänestämään puoluettaan. He ovat unohtaneet sen tai ehkeivät he koskaan ole tienneetkään sitä.³

Kun äänestäjä asettuu tietyn puolueen kannalle, koska hyväksyy joitakin sen kannanottoja tai muusta syystä, hän alkaa muutta mutkitta omaksua puolueen näkemyksiä muissakin asioissa, koskapa ne ovat hänen »oman» puolueensa esittämiä. Tätä voitaisiin kutsua puoluesidonnaisuudeksi. Se on tuontapaisen indentifiointin miltei väistämätön seuraus. Sidonnaisuus liittyy sitä paitsi useimmiten poliittiseen aktiivisuuteen.⁴

Kun edellä viitattiin kansandemokraattisten äänestäjien keskuudessa valitsevaan »puoluekuriin», tahdottiin tällä usein käytetyllä, mutta ehkä harhaanjohtavalla käsitteellä viitata vain siihen, että nämä ovat jostakin syystä muita puoluesidonnaisempia. Puoluesidonnaisuutta esiintyy todellakin eri puolueissa eri määrissä. Se voitiin tässäkin tutkimuksessa todeta, kuten seuraavasta eduskuntavaaleja koskevasta taulukosta käy ilmi.

Taulukko 2. Puoluekannan pysyvyys vuodesta 1958 vuoteen 1962.

Otokseen tulleista äänesti vuonna 1958		Näistä äänesti samoin v. 1962
SKDL:a	31 henkilöä	94 %
Ruotsalaista kansanpuoluetta	71 »	89 %
Kokoomusta	125 »	84 %
Sosialidemokraattista puoluetta	117 »	75 %
Suomen kansanpuoluetta	72 »	55 %

Ylipäänsä näyttävät ääripolueiden kannattajat olevan keskustalaisia sidonnaisempia. On myös otettava huomioon, että ruotsalainen kansanpuolue poikkeaa muista poliittisista ryhmistä siinä suhteessa, että se ei ole ryhmittynyt niinkään poliittisen kuin kielipoliittisen ohjelman ympärille. Se edustaa miltei koko ruotsalaista väestönosaa ja sulkee itseensä hyvin erilaisia poliittisia näkemyksiä. Siinä ei sidonnaisuus ole sen vuoksi luonteeltaan aatteellista. Kadon suuntaa yksityiskohtaisesti tarkasteltaessa havaittiin, että vähiten yhtenäisestä kansanpuolueesta »karkaa» äänestäjiä säännöllisesti kokoomukseen. Sosialidemokraattien kadolla ei sen sijaan ole mitään selvää suuntaa.

Verrattaessa ylläolevia lukuja taulukkoon 1, havaitaan, että kuta sidonnaisempia äänestäjät olivat, sitä useammin he yhtyivät puolueensa ratkaisuun valitsijamiesvaaleissa.

Tiedusteltaessa lähemmin äänestysratkaisun perusteita kävi ilmi, että »puolueen virallinen kanta» ilmoitettiin ratkaisun syyksi seuraavasti:

Aition vl.	35 %
Paasion vl.	21
Kokoomus	8
Ruots. kp.	7
Suom. kp.	4
Kekkosen vl.	1
Kaikki äänestäjät	9

Vasemmistovaaliliittojen kannattajat ilmoittivat siis huomattavasti muita useammin oman äänestysratkaisunsa syyksi puolueen virallisesti omaksuman kannan. Tämähän onkin ymmärrettävää, porvarillisella taholla vaaliliitto ja puolue eivät olleet sillä tavoin sama asia kuin vasemmalla. Useissa tapauksissa voitiin otaksua näille annetun äänen merkitsevän Kekkonen kannatusta, koskapa valitsijamiesehdokkaat usein asettuivat tämän valitsemista tukemaan. Tätä tietä saattoivat toiset kyllä antaa äänensä Paasiollekin. Molempien kansanpuolueiden äänestäjienhän pitikin tehdä ratkaisu puolueensa erillisvaaliliiton ja Kekkonen vaaliliiton välillä, joten heille ei ollut

olemassa mitään puolueen linjaa, jota he olisivat voineet seurata. Kekkonen vaaliliiton kannattajista oli tällaisia puolueensa ratkaisuun nojautuvia häviävän vähän. Kun puolueensa ratkaisusta poikenneet useimmiten äänestivät Kekkonen vaaliliittoa, näyttää siltä, että vasemmiston keskuudessa puoluesidonnaisuus ja halu äänestää Kekosta olivat ristiriidassa keskenään. Niinpä vasemmiston vähiten sidonnaisen ryhmän, sosialidemokraattien keskuudessa oli eniten »karkureita». Näin ollen on selvää, että *puoluesidonnaisuus ei valitsijamiesvaaleissa ollut porvarillisella taholla niin painava tekijä kuin vasemmalla.*

Hongan kannattajien äänestäminen

Kekkonen dominoi täysin valitsijamiesvaaleja, eikä hänen valituksi tulemistaan voinut juuri epäillä tehokkaan oppositioryhmittymän puuttuessa. Tällainen oli ollut olemassa, mutta vaaleja edeltäneen syksyn kuuluisa »noottikriisi» oli aiheuttanut sen hajoamisen. Koska tämä Honka-liitoksi nimitetty puolueliittoutuma lopetti toimintansa vaalitaistelun melko varhaisessa vaiheessa eikä sen jälkeen voinut suoraan vaikuttaa tapahtumien kulkuun, ei sen mahdollisuuksista siinä tapauksessa, että se olisi osallistunut vaaleihin, voida sanoa mitään varmaa. Ilmeisesti liitolla kuitenkin oli välillisiä vaikutuksia äänestyskäyttäytymiseen, vaikkakaan sillä ei varmaankaan ole kovin paljoa yhteistä niiden motiivien kanssa, jotka olisivat saaneet ihmiset äänestämään Honkaa. Ryhmää »Honkaa äänestäneet» ei siis todellisuudessa ole olemassa, mutta edellä mainittujen epäsuorien vaikutusten selvittämiseksi olen koettanut valaista Hongan mahdollisten kannattajien puoluepoliittista taustaa lukemalla näihin sellaiset äänestäjät, jotka ilmoittivat ainakin josakin vaiheessa kannattaneensa häntä. Seuraava taulukko kuvaa tätä seikkaa. Vertailuperusteena voidaan käyttää eduskuntavaalien 1962 äänestysjakautumaa ryhmien suuruussuhteiden kontrolloimiseksi.

Taulukko 3. Honkaa ainakin jossain vaiheessa kannattaneiden äänestäjien puoluekanta

Puoluekanta	Aikoi äänestää Hongan vaaliliittoa	Äänesti eduskuntavaaleissa 1962
	(106)	(561)
Kokoomus	43 %	30 %
Sos.-dem.	28	22
Ruots. kp.	15	14
Suom. kp.	9	12
Muut	1	11
Ei vastausta/ei äänestänyt	3	9
Yhteensä	100	100

Kokoomuslaiset näyttävät olleen kaikkein taipuvaisimpia kannattamaan Honkaa; sosialidemokraattien keskuudessa hän ei ollut läheskään niin suosittu. Kansanpuolueiden äänestäjät eivät niin ikään näytä asettuneen hänen taakseen, mikä on yhdenmukaista näiden puolueiden sisärenkaassa esiintyneiden erimielisyyksien kanssa. Näyttää siltä, että Hongan mahdolliset kannattajat enimmäkseen lukeutuisivat poliittiseen oikeistoon. Kuten tunnettua ruotsalaisen kansanpuolueen aktiiveista tukivat häntä mielipiteiltään vanhoilliset, kun taas vapaamieliset liittyivät Kekkonen vaaliliittoon. Varmaan äänestäjätkin jakaantuivat kysymyksessä samalla tavoin. Ketjun heikoin rengas näyttää olleen Suomen kansanpuolue, minkä saattoi aavistaa jo ennen vaaleja puolueen sisärenkaassa tapahtuneen kehityksen perusteella.

Honkaliiton poliittista vaikutusta kuvaa alla oleva taulukko, jossa esitetään Honkaa kannattaneiden tosiasiallinen äänestysratkaisu valitsijamiesvaaleissa.

Taulukko 4. Honkaa ainakin jossain vaiheessa kannattaneiden äänestysratkaisu valitsijamiesvaaleissa

Vaaliliitot	Honkaa jossain vaiheessa kannattaneet (106)	Kaikki valitsijamiesvaaleissa äänestäneet (561)
Paasion vl.	33 %	15 %
Kokoomuksen vl.	30	21
Kekkonen vl.	24	41
Ruots. kp:n vl.	8	7
Suom. kp:n vl.	5	4
Muut tai ei vast.	2	8
Yhteensä	100	100

Huomioon ottaen eri vaaliliittojen saaman todellisen kannatuksen, kun mahdollisia Hongan kannattajia verrataan kaikkiin äänestäneisiin, huomataan suhteellisesti suurimman osan heistä lopullisesti asettuneen Paasion kannalle. Näistä oli suurin osa puoluekannaltaan sosialidemokraatteja, mutta joukossa oli muitakin, lähinnä kokoomuksen kannattajia. Vähemmän mielellään Hongan kannattajat äänestivät kokoomusta, joka ei enää ollut oppositiossa. Neljäsnes siirtyi kannattamaan Kekkonen vaaliliittoa suoraan.

Hongan kannattajat siis taipuivat valitsijamiesvaaleissakin oppositioon päin, ja osa heistä näytti pitävän Paasiota eräänlaisena Hongan manttelinperijänä.

Yllä olevalla pyrittiin osoittamaan, että Honka-liiton muodossa esiintyneellä oppositiolla oli vaikutusta vaalien lopputulokseen. Se vaikutti lopullisen äänestysratkaisun taustalla. Tämä antaa tuonnempanakin aiheen ottaa mahdolliset Hongan kannattajat huomioon omana mielipideryhmänä. Se auttaa äänestyskäyttäytymisen tulkinnassa.

Vaalipropagandaa

Ihmisen identifioituminen johonkin poliittiseen puolueeseen siis vaikuttaa varsin suuresti hänen poliittiseen ajatteluunsa ja samalla äänestyskäyttäytymiseensä. Se on eräänlainen perustekijä tässä suhteessa ja sen vaikutukset ovat useissa tapauksissa välilliset. Äänestäjä omaksuu puolueen mielipiteet joissakin kysymyksissä ja äänestäessään hän itse asiassa toimii vakaumuksensa mukaan eikä lojaalisuudesta puoluettaan kohtaan. Tietysti jälkimmäinen tapauskin on yleinen, mutta lopulliseen äänestysratkaisuun johtaneessa pitkässä syiden ja seurausten ketjussa puoluekanta tulee ennen ajankohtaisia poliittisia mielipiteitä, ainakin mikäli nämä ovat keskenään yhteydessä.

Joka tapauksessa ihmisten poliittiset mielipiteet eroavat toisistaan, kuuluvatpa he sitten saman puolueen kannattajiin tai eivät. Tämä »hajonta» tosin vaihtelee eri puolueiden kohdalla, kuten puoluesidonnaisuuden vaihtelusta voidaan päätellä. Aivan riippumatta siitä, mitä puoluetta ihmiset kannattavat, on mielenkiintoista tutkia heidän mielipiteitään politiikasta ja sitä, miten he yhdistävät nämä äänestysratkaisuihinsa. Puolueiden voimakas taustavaikutus on kuitenkin syytä pitää koko ajan mielessä.

Vuoden 1962 vaalitaistelussa esittivät pääosia Kekkonen ja Honka. Jälkimmäisen jäätyä pois pelistä Kekkonen vastustajat edelleen asennoituivat politiikkaan ja sen hoitoon Honka-liiton edustaman poliittisen linjan mukaisesti. Ehkä on syytä vielä palauttaa mieliin propagandateemat, joilla Kekkonen kannattajat ja vastustajat koettivat houkuttaa ihmisiä puolelleen.

Kekkonen vaaliliiton propagandan avainsana oli ulkopoliittikka. Se tuki Kekkonen käsitystä, että presidentin päätehtävä on ulkopoliittikan hyvä hoito ja hänen pätevyytensä on mitattava nimenomaa sillä, miten hän tämän tehtävänsä hoitaa. Tuo sisäpolitiikaksi nimitetty monien asioiden muodostama kokonaisuus katsottiin sen sijaan lähinnä valtioneuvostolle kuuluvaksi asiaksi. Tehtävässään Kekkonen oli oman vaalitoimikuntansa mielestä onnistunut mainiosti. Propagandassa kerrottiin, että häneen luotetaan Neuvostoliitossa ja että hän on onnistunut saamaan Suomen puolueettomuuspolitiikalle ymmärtämystä myös lännessä. Alleviivattiin, että kun on ollut ristiriitoja Neuvostoliiton kanssa, Kekkonen on onnistunut selvittämään ne maallemme edullisella tavalla. Hänen toimiessaan presidenttinä Neuvostoliiton luottamuksen Suomeen todettiin kasvaneen ja tuotiin selvästi julki kanta, että maattamme ei uhkaa mikään vaara siltä taholta ainakaan niin kauan kun Kekkonen on valtion päämiehenä. Jos tämä luottamus on joskus horjunut, se katsottiin johtuneen siitä, että maassamme on huomattavia poliittisia henkilöitä, joihin Neuvostoliitossa ei luoteta. Vaalitoimikunta mainitsi joihtakin tällaisiksi katsottuja henkilöitä jopa nimeltäkin. He olivat samalla kaikki Kekkonen vastustajia.

Kekkonen vastustajat suhtautuivat presidentin asemaan ja toimintaan toisin. Heidän mielestään Kekkonen oli hoitanut sisäpolitiikkaa maallemme epäedullisella tavalla. Presidentin velvollisuus on heidän mielestään parhaansa mukaan sovitella ja arvovallallaan estää sisäpoliittisten riitojen ylty-
misen liian katkeraksi. Presidentin tulisi — niin alleviivattiin — kohdella oikeudenmukaisesti eri puolueita, mutta näin ei Kekkonen katsottu menettelleen. Hänen katsottiin päinvastoin yllyttäneen sosialidemokraattien keskinäistä riitaa ja tukeneen oppositiota. Tämä ei ole sopivaa menettelyä presidentiltä, tällä tavoin hän ilmeisesti pyrkii oman valta-asemansa turvaamiseen, he huomauttivat. Samasta syystä hän häikäilemättömästi syyttää eräitä arvossapidettyjä henkilöitä ulkopoliittisesta epäluotettavuudesta, he jatkoivat ja lisäsivät, että nämä syytökset ovat tietenkin perättömiä, sillä kaikkihan ovat samaa mieltä siitä, että Paasikiven linja pysyy ulkopoliittikanamme. »Sitähän sosialidemokraatit ajoivat jo 1930-luvulla». Muutamat henkilöt tosin arvostelivat Kekkonen ulkopoliittisiakin toimenpiteitä. He sanoivat Kekkonen myöntäväisyyden Neuvostoliittoa kohtaan merkitsevän maamme itsenäisyyden kaventumista.

Vastustajat sanoivat edelleen, että Kekkoselle myötämielinen, heidän käsityksensä mukaan toiminnassaan epäonnistunut vähemmistöhallitus pysyy satulassaan paljolti kommunistien tuella. Tämä, he jatkoivat, on kansanvallan tuholla leikkimistä. Viitattiin mm. siihen, että kansandemokraatit asettuivat tukemaan Kekosta vuoden 1956 presidentinvaalissa. Lisäksi he ilmoittivat maassamme yhä yleisemmiksi käyvien virkamiesten väärinkäytösten ja mädännäisyyden johtuvan Kekkonen leväperäisestä suhtautumisesta virkanimityspolitiikkaan. Heidän mielestään hänen olisi tul-
lut huolehtia siitä, että tärkeät virkapaikat täytetään rehellisillä ja kunnan miehillä.

Kansandemokraattien ja skogilaisten vaalipropagandasta on todettava, että se ei niinkään tähdännyt presidentinvaaleihin, joten en puutu siihen tässä. Mainittakoon vain, että he ilmoittivat innokkaasti tukevansa Kekkonen ulkopoliittikkaa. Skogilaiset jopa eräissä propagandajulkaisuissaan epäsuorasti kannattivat Kekkonen ehdokkuutta.

Suhtautuminen politiikan hoitoon

Koska ulko- ja sisäpolitiikka erotettiin vaalipropagandassa omiksi ongelmaryhmikseen, on aiheellista tarkastella niitä kahtena erillisenä asia-alueena. Haastatelluilta tiedusteltiin heidän käsitystään ulko- ja sisäpolitiikan hoidosta Suomessa viime vuosina. Seuraavissa taulukoissa on esitetty prosenttiset jakautumat sekä mielipiteiden yleissuuntaa kuvaavat indeksiarvot.⁵

Taulukko 5a. Tyytyväisyys viime vuosien ulkopoliittikan hoitoon vaaliliitoittain

Vastaajien mielestä ulkopoliittikka hoidettu	Kekkosen vl.	Kokoo- muksen vl.	Paasion vl.	Ruots. vl.	Aition vl.	Kaikki valitsijat
	(231)	(118)	(82)	(42)	(40)	(600)
— hyvin	58	47	55	43	50	53
— tyydyttävästi	40	47	39	50	48	44
— epätyydytt.	—	5	5	5	3	3
— ei vastausta	2	1	1	2	—	1
	100	100	100	100	100	100
Enemmistöindeksi	+ 35.0	+ 22.0	+ 31.0	+ 19.0	+ 24.0	+ 28.0

Taulukko 5b. Tyytyväisyys viime vuosien sisäpolitiikan hoitoon vaaliliitoittain

Vastaajien mielestä sisäpolitiikka hoidettu	Kekkosen vl.	Kokoo- muksen vl.	Paasion vl.	Ruots. vl.	Aition vl.	Kaikki valitsijat
	(231)	(118)	(82)	(42)	(40)	(600)
— hyvin	12	3	1	7	2	7
— tyydyttävästi	56	38	28	45	46	46
— epätyydytt.	29	58	67	43	50	44
— ei osaa sanoa	2	1	2	5	2	2
	100	100	100	100	100	100
Enemmistöindeksi	— 8.0	— 30.0	— 49.0	— 19.0	— 26.0	— 20.0

Taulukosta nähdään, että suhtautumista ulkopoliittikkaan hallitsi tyytyväisyys, indeksi on kaikilla positiivinen ja vaihtelee arvoltaan vähän; sisäpolitiikkaan taas oltiin ylipäänsä tyytymättömiä, indeksi on kaikilla negatiivinen ja vaihtelee suuresti vaaliliitosta toiseen. Ulkopoliittikan kohdalla Kekkonen vaaliliiton äänestäjät olivat hieman muita tyytyväisempiä, kokoomuksen ja ruotsalaisten, siis oikeistosävyisten vaaliliittojen kannattajat olivat hieman muita tyytymättömämpiä. Viimeksi mainittujen poikkeama keskimäärästä oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($x^2 = 4.31$, $P < 0.05$). Muuten näyttää vaalien edellä korostettu ulkopoliittinen yksimielisyys ulottuvan myös äänestäjäkuntaan.

Ilmeiset erot vallitsivat sen sijaan suhtautumisessa sisäpolitiikkaan (koko taululle $x^2 = 53.87$, $P < 0.001$). Toisin sanoen sisäpolitiikka liittyi lähemmin äänestyspäätökseen kuin ulkopoliittikka. Erityisesti ilmaisivat tyytymättömyytensä Paasion kannattajat. Hänet ehdokkaakseen asettanut sosialidemokraattinen puoluehan pysyi loppuun saakka oppositiossa, muiden siirtyessä suurelta osalta tukemaan Kekkonen. Luultavasti muista puolueista Paasion

kannalle siirtyneet tekivät niin sisäpoliittisen suhtautumisensa perusteella. Kekkonen kannattajat puolestaan olivat tässäkin suhteessa muita tyytyväisempiä.

Taulukko 6a. Tyytyväisyys ulkopoliitiikan hoitoon ja puoluekanta

Ulkopoliitiikka hoidettu	Kokoomus	Sos.-dem.	Ruots. kp.	Suom. kp.	Skdl	Kaikki
	(170)	(130)	(82)	(71)	(37)	(600)
— hyvin	48	49	52	65	51	53
— tyydyttävästi	49	47	43	34	43	44
— epätydytt.	4	3	2	1	5	3
— ei vastausta	—	1	2	—	—	1
	100	100	100	100	100	100
Enemmistöindeksi	+ 22.0	+ 25.0	+ 29.0	+ 42.0	+ 26.0	+ 23.0

Taulukko 6b. Tyytyväisyys sisäpolitiikan hoitoon ja puoluekanta

Sisäpolitiikka hoidettu	Kokoomus	Sos.-dem.	Ruots. kp.	Suom. kp.	Skdl	Kaikki
	(170)	(130)	(82)	(71)	(37)	(600)
— hyvin	5	3	11	10	5	7
— tyydyttävästi	46	42	45	54	43	46
— epätydytt.	49	51	41	35	49	44
— ei vastausta	—	4	2	1	3	2
	100	100	100	100	100	100
Enemmistöindeksi	- 24.0	- 22.0	- 17.0	- 12.0	- 25.0	- 20.0

Verrattaessa eri puolueiden kannattajien mielipiteitä valitsijamiesvaaleissa näiden puolueiden vaaliliittojen äänestäjien kannanottoihin voidaan todeta, että eri puolueiden kannattajat olivat tyytyväisempiä nimenomaan sisäpolitiikan hoitoon kuin näiden puolueiden vaaliliittojen kannattajat. *Toisin sanoen eri puolueista valitsijamiesvaaleissa siirtyivät Kekkonen kannalle sisäpoliittisesti tyytyväisimmät.* Kunkin puolueen ja vaaliliiton välinen mielipide-ero testattiin. Erot olivat pieniä, mutta kävivät samaan suuntaan. (Kun tilastolliset todennäköisyydet kunkin kohdalla kerrottiin keskenään, saatiin $P = 0.001$). Tämä ero on tuntuvin sosialidemokraattien ja kokoomuksen kohdalla. Ruotsalaiset taas näyttävät antaneen suhtautumisensa ulkopoliitiikkaan vaikuttaa ratkaisunsa. Koska tyytymättömyyden ilmaukset ulkopoliitiikan hoitoon nähden kuitenkin ovat ylen harvinaisia, *on tuskin mahdollista, että oppositio olisi ollut ulkopoliittinen, vaikka mielipiteet sen suhteen vai-*

kuttivatkin opposition syntymiseen. Näyttää siltä, että se syntyi miltei yksinomaan sisäpoliittisista syistä. Tätä käsitystä tukevat myös Hongan kannattajien mielipiteistä saadut tiedot. Suhtautumisessaan ulkopoliittikkaan he eivät juuri poikenneet keskimääräisestä äänestäjästä (enemmistöindeksi = + 23.0), mutta korostivat tyytymättömyyttään sisäpolitiikkaan (enemmistöindeksi = + 42.0).

Edellä tarkasteltiin suhtautumista ulko- ja sisäpolitiikkaan kahtena erillisenä mielipiteenä. Ei kuitenkaan ole syytä olettaa, että näillä ei olisi mitään keskinäistä yhteyttä. Tutkimuksessa osoittautuikin, että tyytyväisyys molempiin korreloi keskenään ($R = .20$, joka on erittäin merkitsevästi nolasta poikkeava). On kuitenkin mielenkiintoista tietää, kumpaa politiikan aluetta kukin pitää tärkeämpänä, ja missä määrin tyytyväisyys on riippuvainen näistä mielipiteistä. Onhan selvää, että se politiikan ala, jota joku pitää tärkeänä, vaikuttaa enemmän hänen kantaansa kuin vähemmän tärkeä ala. Luokiteltuna toisaalta sen mukaan, miten tärkeänä vastaajat pitivät hyviä ulkopoliittisia suhteita sisäpoliittiseen eheyteen verrattuna, ja toisaalta sen mukaan, olivatko he ulko- vai sisäpoliittisesti suuntautuneita, ilmenee heidän suhtautumisensa ulko- ja sisäpolitiikkaan seuraavasta taulukosta.

Taulukko 7. Poliittisesti eri tavoin suuntautuneiden tyytyväisyys politiikan hoitoon enemmistöindekseihin mitattuna

Piti tärkeämpänä	tyytyväisyys ulkopoliittikkaan	tyytyväisyys sisäpolitiikkaan
ulkopoliittisia suhteita	+ 34.0	— 14.0
yhtä tärkeitä	+ 29.0	— 25.0
sisäpoliittista eheyttä	+ 24.0	— 28.0

Äänestäjien poliittisella suuntautumisella oli siis jonkin verran vaikutusta heidän suhtautumiseensa politiikan hoitoon. Etenkin sisäpoliittiset mielipiteet olivat siitä riippuvaiset.

Äänestämistä valitsijamiesvaaleissa voidaan nyt tarkastella vastaajien poliittisen suuntautumisen taustaa vasten.

Taulukko 8. Ulko- ja sisäpoliittinen suuntautuminen ja äänestäminen

Tärkeintä on	Kekkosen vl.	Kokoomus	Sos.-dem.	Ruots. kp.	Aitio	Kaikki
	(231)	(118)	(82)	(42)	(40)	(600)
— ulkopoliittikka	42	41	32	40	40	39
— molemmat	32	25	30	21	28	29
— sisäpolitiikka	23	34	38	26	33	28
— ei vastausta	3	—	—	12	—	4
	100	100	100	100	100	100
Enemmistöindeksi * + 12.0	+ 5.0	— 4.0	+ 9.0	+ 5.0	+ 7.0	

* Enemmistöindeksiä laskettaessa vastaamatta jättäneet on luettu neutraaleiksi.

Näissä kysymyksissä ei eri vaaliliittojen välillä ollut suuria eroja. Jos vaaliliitot asetetaan taulukossa 5 annettujen enemmistöindeksien perusteella järjestykseen, on järjestys sama kuin suhtautumisessa sisäpolitiikan hoitoon. *Ne jotka olivat tyytyväisempiä sisäpolitiikan hoitoon, olivat ulkopoliittisesti suuntautuneimpia ja päinvastoin.* Jälkimmäisessä taulukossa (8) erot ovat kuitenkin pienemmät. Samoin ovat eduskuntavaaleissa äänestäneet puolueittain tarkasteltuina hieman useammin ulkopoliittisesti suuntautuneita kuin näiden vaaliliittoja valitsijamiesvaaleissa kannattaneet. Siispä niistä siirtyivät Kekkonen vaaliliittoa tukemaan mieluummin ulkopoliittisesti suuntautuneet. Mutta tämäkin tendenssi on vähäinen ja tilastollisesti kyseenalainen. Tässä yhteydessä voidaan todeta, että Hongan kannattajat olivat muihin verraten melko lailla sisäpolitiittisesti suuntautuneita (enemmistöindeksi = -8.0).

Äskenen kysymys ulkopoliittisesta suuntautumisesta oli asetettu yleisesti. Se mittasi jonkinlaista perusasennoitumista, josta voidaan kyllä poiketa jos siihen on syytä. Niinpä tässäkin tutkimuksessa muutamat yleensä sisäpoliittisesti suuntautuneet äänestäjät ilmoittivat, että silloisessa tilanteessa ulkopoliitiikan hyvä hoito heidän mielestään oli tärkeämpi.

Perustelut suhtautumiselle politiikkaan

Helsinkiläiset olivat siis ylipäänsä tyytyväisiä ulkopoliitiikan hoitoon. Lisäksi he ilmoittivat yleensäkin pitävänsä ulkopoliitiikan hoitoa tärkeämpänä kuin sisäpolitiikan. Kun heiltä sitten kysyttiin perusteluja näille kannanotoille, he antoivat melko yleisiä vastauksia. Tavanomaisin perustelu oli ylimalkainen viittaus hyviin suhteisiin kaikkiin maihin. Rauhan ja itsenäisyyden säilyttäminen riitti tyytyväisyyden aiheeksi toisille. Viittaus Suomen ja Neuvostoliiton hyviin suhteisiin oli perusteluna noin joka kuudennella. Osa taas totesi nimenomaan Kekkonen hoitaneen ulkopoliitiikan hyvin, viitaten noottikriisiin ym. seikkoihin. Yleensä nuo perustelut eivät juuri olleet yhteydessä äänestysratkaisuihin, paitsi sikäli, että Kekkonen kannattajat usein esittivät viimeksi mainitun perustelun. Vaaleissa vallitsi siis yksimielisyys sikäli, että ulkopoliitiikan piirissä esiintyneillä erimielisyyksillä ei ollut poliittista merkitystä. Mielipiteet ulkopoliitikasta olivat myös epämääräiset, niin että tämä, ainakin näennäinen yksimielisyys ei ole osoitus mistään ulkopoliittisesta valistuneisuudesta. Oli miten oli, *ulkopoliittiset mielipide-eroavuudet eivät olleet mikään äänestysratkaisuun vaikuttava tekijä.*

Sisäpolitiikan kohdalla asianlaita oli toinen. Siinä esiintyi eri äänestäjäryhmien kohdalla eroja, joten asennoituminen sisäpolitiikan hoitoon oli selvästi enemmän yhteydessä äänestysratkaisuihin kuin asennoituminen ulkopoliitiikan hoitoon. Tämä onkin selvää, koska ihmiset ovat harjaantuneempia sisäpoliittisessa kiistelystä. Eihän ole mitään sisäpoliittista Paasikiven linjaa!

Sitä paitsi eri tavoin poliittisesti ajattelevat ja eri puolueiden kannattajat kiinnittävät huomionsa eri asioihin tässä sisäpolitiikaksi nimitetyn käsitteen laajassa piirissä.

Niinpä myönteinen suhtautuminen sisäpolitiikkaan keskittyi suurimmalta osalta Kekkosen vaaliliiton äänestäjiin. Korruptioon ja erilaisten yhteiskuntaryhmien syrjintään tyytymättömiä oli eniten kokoomuksen kannattajissa. Paasion vaaliliiton kannalle asettuivat usein sellaiset, joita harmitti ulkopoliittinen diskriminaatio ja muu siihen liittyvä, kuten sosialidemokraattien syrjintä ja Neuvostoliiton vaikutusvalta Suomen sisäisissä asioissa. He arvostelivat myös vähemmistöhallituksia. Ruotsalaisten silmätikkuna olivat nimityspolitiikka ja väärinkäytökset sekä hallitukset. Muista poiketen Aition äänestäjät arvostelivat lähinnä talous- ja sosiaalipolitiikkaa. Hongan kannalla olleet ilmaisivat tyytymättömyytensä kaikkeen edellämainittuun paitsi talouspolitiikkaan. Oppositioimielialat siis vaihtelivat. Näyttää siltä, että Paasion vaaliliittoa kannattaneet kiinnittivät huomiota lähinnä viimeaikaisen politiikan mukanaan tuomiin ongelmiin. Näistä ovat eniten joutuneet kärsimään sosialidemokraatit, joten nämä kysymykset lankeavat luonnostaan tähän vaaliliittoon. Saattaa olla niinkin, että sosialidemokraattisen puolueen ulkopuolelta Paasion kannalle, oppositioon, siirtyneet tekivät sen juuri tämän-tapaisten mielipiteiden vuoksi. Virkanimityspolitiikan ympärillä syntynyt kohu näyttää vaikuttaneen eniten oikeistoäänestäjiin. Näistä lienevät monet virkamiehistöön tai niitä lähellä oleviin piireihin kuuluvia. Ylipäänsä muiden kuin Paasion vaaliliiton äänestäjät eivät näiden tavoin perustaneet arvostelua niinkään konkreettisiin asioihin, vaan ilmaisivat epämääräisemmin tyytymättömyytensä. Hehän eivät Aition kannattajia lukuunottamatta olleetkaan varsinaisesti oppositiossa.

Sisäpoliittiset mielipide-eroavuudet näyttävät siis läheisimmin liittyneen äänestäjien poliittisiin kannanottoihin kuin ulkopoliittikan kysymykset. Tästä ei voida kuitenkaan vetää sitä johtopäätöstä, että sisäpolitiikka olisi ollut vaalien pääkysymys. Oli erittäin epätavallista, että viimeaikainen sisäpolitiikan hoito sai kiitosmaininnan. Yleensä tyytyväisyys ilmeni neutraalina suhtautumisena, joka merkinnee melko välinpitämätöntä asennetta. Näin ollen »tyytyväiset», ainakin mikäli he antoivat äänensä Kekkoselle, tekivät sen ulkopoliittisista syistä, joko pitäen Kekkosta ansiokkaimpana ulkopoliittikkona tai katsoen oltavan »pakkotilassa». Kekkosta vastaan äänestäneet taas olivat usein ainakin suhteellisen tyytyväisiä ulkopoliittikkaan ja tekivät äänestysratkaisunsa sisäpoliittisista syistä.

Presidenttiehdokkaan valinta

Kun edellä tarkasteltiin äänestämisen yhteyttä politiikkaan, oli näkökulma tavallaan negatiivinen. Tutkittiin reaktioita edellisen vaalikauden saavutuk-

siin. Nyt siirrytään positiiviseen tarkasteluun, joka liittyy ehdokkaan valintaan. Mitä äänestäjä odottaa äänestämältään ehdokkaalta presidentin paikalla? Hän joutuu nyt nojautumaan tapahtuneiden tosiasioiden asemesta tietoihinsa ja käsityksiinsä presidenttiehdokkaiden ominaisuuksista.

Siirryttäessä tutkimaan ehdokkaan valinnan perusteita on tarkoituksenmukaista ryhmittää äänestäjät uudella tavalla, ei vaaliliittoihin vaan sen mukaan ketä ehdokasta he äänestivät. Tässä käytetään objektiivista mittaa, ts. tosiasiallista äänestämistä. Äänestäjät on jaettu ryhmiin sen mukaan, ketä heidän äänestämänsä valitsijamiesehdokas kannatti. Esimerkiksi kokoomuksen vaaliliitossa esiintyi sekä Kekkoista että Paasiota kannattaneita valitsijamiehiä. Tällöin jäävät pois ne, jotka eivät maininneet valitsijamiesehdokastaan sekä niitä kokoomuksen valitsijamiehiä äänestäneet, jotka eivät suoraan ilmaisseet kantaansa tässä asiassa. Lisäksi on erotettu eri ryhmiksi Kekkonen vaaliliiton kannattajat ja ne, jotka antoivat hänelle äänensä muiden vaaliliittojen kautta. Näin saatiin seuraavat ryhmät:

	(561)
Kekkonen vaaliliittoa äänestäneet	41 %
Muuta tietä Kekkoista kannattaneet	16 %
Kaikki Paasiota kannattaneet	18 %
Aktion vaaliliittoa äänestäneet	7 %
Muut	17 %
	<hr/>
	100

Presidenttiehdokkaan valinta voi perustua useisiin syihin, joilla ei ehkä ole mitään tekemistä itse ehdokkaan kanssa. Tämä merkitsee sitä, että ehdokkaan henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ei tarvitse olla suoranaista yhteyttä hänen kannatukseensa. Tämä huomattiin jo ehkä tutkittaessa puoluesidonnaisuutta. Lisäksi on muistettava, että vaalien alla sattui eräitä ulkopoliittisia tapahtumia, joilla oli huomattava vaikutus äänestyratkaisuihin.

Kun vastaajat ilmoittivat syyn äänestyratkaisuunsa, osoittautuivat ne viittaavan useimmiten juuri ehdokkaan valintaan. Syyt jakaantuivat luokkien suuruusjärjestyksessä (kyseisten vastausten lukumäärä) seuraavasti:

1. Halusi kyseisen henkilön presidentiksi hänen kokemustensa, kykyjensä, ominaisuuksiensa, toimintansa vuoksi, tms. (65)
2. Äänesti ehdokasta ulkopoliittisista syistä, nootin, Honka-liiton hajaantumisen vuoksi tai mainitsi Kekkonen ulkomaanmatkat tms. (59)
3. Äänesti niin, koska kannatti kyseistä puoluetta, sen asiaa, ehdokas toimii omassa puolueessa tms. (50)
4. Ehdokas miellytti äänestäjää, tunsin ehdokkaan, tai kannatti tätä vakauksesta. (41)
5. Ehdokas oli paras valittavana olevista, ei voinut äänestää muutakaan. (29)
6. Äänesti lähinnä valitsijamiestä. (27)
7. Äänesti ehdokasta sisäpoliittisista syistä; »aika vaihtaa presidenttiä» tms. (16)

Taulukko 9. Ehdokkaan valinnan peruste ja äänestäminen

Äänesti/kannatti	1. (65)	2. (59)	3. (50)	4. (41)	5. (29)	6. (27)	7. (16)	muut (18)
Äänesti Kekkonen vl.	62	56	4	63	66	30	6	44
Antoi muuten kannatuksensa Kekkoselle	11	24	12	17	14	11	13	17
Antoi kannatuksensa Paasiolle	14	7	34	2	14	30	63	6
Äänesti Aitio vl.	2	7	28	—	—	4	13	6
Muut	14	7	22	17	6	26	6	28
	100	100	100	100	100	100	100	100

Taulukko 10. osoittaa, miten ehdokkaan valinnan eri tavoin perustelleet äänestivät. Ehdokkaan henkilöön liittyneet seikat olivat selvästi etualalla Kekkonen äänestäjien joukossa, silloinkin kun perustelu oli tavallaan negatiivinen (kohta 5.). Toinen tärkeä tekijä oli ulkopoliittikka. Tämä vaikutti erityisesti niiden ratkaisuihin, jotka äänestivät Kekosta »mutkan kautta». Paasion kannalla olleet nojautuivat pääasiassa puoluekohtaiseen ratkaisuun, tai perustivat ratkaisunsa valitsijamiehen persoonaan tai sisäpoliittisiin syihin. Sen sijaan häntä kannattaneet kiinnittivät ehdokkaansa henkilökohtaisiin ominaisuuksiin vähemmän huomiota, vaikkakaan eivät niin tavattoman vähän kuin Aitio vaaliliittoa äänestäneet. Aitio kannattajat viittasivat ennen muuta puolueensa kannanottoihin, jonkin verran he kiinnittivät huomiota myös ulko- ja sisäpoliittisiin syihin. Nämä vastakohtaisuudet ehdokkaan valinnan perusteluissa, joita jo edellä aavisteltiin, viittaavat jälleen siihen, että kysymyksessä olivat oikeastaan yhden ehdokkaan vaalit. Kekkonen kannattajat katsoivat ehdokasta, muut muita asioita.

Noin puolet vastaajista viittasi heiltä ehdokkaan valinnan perusteita kysyttäessä oman ehdokkaansa oletettuihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Mutta on selvää, että ehdokkaan vaikutus tuntui myös politiikkaan liittyvien mainintojen yhteydessä. Ulkopoliittikkaa tärkeänä pitäneet halusivat Kekkosesta presidentin, koska he pelkäsivät maan poliittisen aseman huonontuvan, jos joku toinen valittaisiin. Sisäpoliittikkaa painottaneet pitivät usein presidentin vaihdosta tärkeänä. Puoluepoliittiset ja valitsijamiehiin viittaavat perustelut eivät taas suoranaisesti koske ehdokasta. Kun äänestäjä ratkaisee kantansa ehdokkaan ominaisuuksien tai poliittisten perusteiden nojalla, hän varmasti ajattelee tulevalta presidentiltä vaadittavia asioita ja sitä, mitkä niistä ovat erityisen tärkeitä tässä mielessä, liittyköt nämä sitten poliittiseen tilanteeseen tai hänen mielipiteeseensä ehdokkaan edellytyksistä tai aikomuksista toimia hänen haluamallaan tavalla.

Kun haastatelluilta kysyttiin presidentin tärkeimpiä tehtäviä, osoittautuivat vastaukset kasaantuvan voimakkaasti vain muutamiin luokkiin, jotka ovat suuruusjärjestyksessä seuraavat:

1. Ulkopoliitiikan hyvä hoito, maan vapauden ja rauhan säilyttäminen, maan etujen valvominen, maan asioiden hyvin hoitaminen (424).
2. Sisäpolitiikan hoito yleensä ja hallintotehtävät, lakien valmistaminen ja esitysten antaminen, hallitusten nimittäminen, puolustusvoimain ylipäällikkyyks, virkanimitykset, kirkollisten asiain hoitaminen, ym. hallitusmuodon edellyttämät asiat (155).
3. Olla sisäpoliittinen tasoittaja, eheyttäjä, välittäjä; puolueiden yhteisymmärryksen lisääminen, kansan yhdistäminen, puolueettomana oleminen (47).
4. Taloudellisten ja sosiaalisten asioiden hoito, myötävaikutus pyrkimyksessä hyvinvointiin ja sosiaaliseen kehitykseen (40).
5. Suomen edustaminen ulospäin, diplomaattiset tehtävät (25).

Taulukko 10. Mielipiteet presidentin tehtävistä ja äänestäminen

	1. (424)	2. (155)	3. (47)	4. (40)	5. (25)
Äänesti Kekkonen vl.	41	37	34	43	28
Antoi muuten kannatuksensa Kekkoselle	12	18	19	—	16
Antoi kannatuksensa Paasialle	16	19	23	20	—
Äänesti Aition vl.	8	6	6	5	4
Muut	22	19	17	33	52
	100	100	100	100	100
Honkaa kannattaneet	18 %	21 %	21 %	15 %	8 %

Taulukon 10 pienet erot ensimmäisen ja toisen sarakkeen lukujen välillä tukevat aikaisemmin tehtyä johtopäätöstä sisä- ja ulkopoliitiikan osuudesta äänestyspäätökseen. Sisäpolitiikan hoitoa tärkeänä pitäneet näyttävät mieluummin äänestäneen muita kuin Kekkonen vaaliliittoa, vaikka olisivatkin tukeneet tämän valitsemista. Nämä ryhmät korostivat myös presidentin velvollisuutta toimia sisäpoliittisena tasoittajana puolueiden yläpuolella. Samat näyttävät olevan myös Hongan kannattajien mielipiteet. Kekkonen vaaliliittoa äänestäneet samoin kuin myös Aition kannattajat pitivät usein ulkopoliittikkaa presidentin pääasiallisena tehtävänä. Viimeksimainituthan olivat muutenkin, kuten edellä esitetystä taulukoista voitiin havaita, pitäneet ulkopoliittikkaa tärkeänä ja suhtautuneet siihen muita myönteisemmin. Aition vaaliliiton oppositio-asenne olikin tavallaan periaatteellinen, kun kyseinen asenne muiden kohdalla sen sijaan perustui poliittisiin ja ikäänkuin »käytännöllisiin» kysymyksiin. Tämän vuoksi se suhtautui alunpitäen propagandasankin muita myönteisemmin Kekkonen toimintaan yleensä ja ulkopoliitiikan alalla erityisesti.

Kysymykset presidentin tehtävistä näyttivät läheisesti liittyneen poliittiseen asetelmaan. Presidentiltä edellytettävät ominaisuudet taas lienevät henkilökohtaisempia ja riippuvat ehkä periaatteellisemmista käsityksistä.

Edellä on jo luonnehdittu eri osapuolien vaalitaistelussa ehdokkaastaan luomaa kuvaa. Kekkonen kannattajat ja vastustajat liittivät propagandas-
saan taitavasti ehdokkaan henkilökuvan ja hänen poliittisen ohjelmansa toi-
siinsa. Hongan luovuttua tämän kannattajat menettivät mahdollisuutensa
positiivisen, henkilöön kytkeytyvän propagandan esittämiseen ja saivat tyy-
tyä negatiiviseen propagandaan, Kekkonen arvostelemiseen. Kun haastatel-
luilta tiedusteltiin, millaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia presidentillä tulisi
olla, osoittautuvat vastaukset jakaantuvan paljolti noiden vaalitoimistojen
luomien linjojen mukaisesti. Seuraavat suuruusjärjestyksessä mainitut
luokat voitiin helposti erottaa:

1. Presidentin oltava puolueeton, oikeudenmukainen, tasapuolinen, puoluei-
den yläpuolella (258).
2. Hänen on oltava rehellinen, kunnioitettu, arvovaltainen, vakava, selkä-
rankainen, rohkea, itsenäinen, peräänantamaton tms. (143).
3. Hänellä on oltava kykyä hoitaa ulkopoliittikka hyvin, tasapuolisesti ulko-
valtoihin nähden, esiintymiskykyä, puhetaitoa, edustavuutta, neuvottelutai-
toa, diplomaattisuutta, poliittista taitavuutta (138).
4. Hänen on oltava hyvä johtaja, hyvä esimerkki, siveellinen, raitis, kristitty,
epäitsekkäs, maan parasta ajatteleva, vähäosaisten parasta ajatteleva, omattava
kansan luottamus, otettava huomioon kansan tahto (113).
5. Hänellä on oltava korkea opillinen sivistys, pitää olla pätevä, sovelias
tehtäväänsä, ajan tasalla, kyettävä hoitamaan tehtävänsä, oltava taloudellista
asiantuntemusta (107).
6. Hänen on oltava joustava, sopeutuva, harkintakykyinen, älykäs, huumo-
rintajuinen, ystävällinen, kansanomainen, tultava toimeen ihmisten kanssa
(102).

Taulukko 11. Mielipiteet presidentin ominaisuuksista ja äänestäminen

	1. (258)	2. (143)	3. (138)	4. (113)	5. (107)	6. (102)
Äänesti Kekkonen vl.	30	41	38	39	47	46
Antoi muuten kannatuksensa Kekkoselle	18	18	19	13	16	19
Antoi kannatuksensa Paasialle	21	20	14	18	21	8
Äänesti Aition vl.	6	5	7	4	3	10
Muut	25	15	21	26	14	18
	100	100	100	100	100	100
Honkaa kannattaneet	29 %	27 %	14 %	21 %	23 %	10 %

Taulukon 11 mukaan Kekkonen suosivat erityisesti ne, jotka edellytti-
vät presidentiltä joustavan politiikan ominaisuuksia ja tiedollista päte-
vyyttä. Näihin ominaisuuksiin eivät kylläkään erityisemmin kiinnittäneet
huomiota ne, jotka äänestivät häntä välillisesti toisten vaaliliittojen kautta.

Kyky hoitaa ulkopoliittikkaa taas ei ollut mikään niin merkittävä tekijä nimenomaan Kekkonen kannatukselle. Paasion äänestäjät korostivat odotetusti presidentin oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta. »Selkäranksuuden painottajat» eivät näytä asettuneen Kekkonen puolelle tai tätä vastaan, mutta eroja saattaa esiintyä siinä, kenen katsottiin parhaiten edustavan näitä ominaisuuksia.⁶ Aition kannattajat suosivat usein poliittista joustavuutta ja kansanomaisuutta ehkä hiukan luokkahenkisesti, sillä ideologisesti sävyttynyt maininta »kansanmiehestä» esiintyi usein. Hongan kannattajat kiinnittivät huomiota samoihin asioihin kuin Paasion äänestäjät.

Kekkonen kannattajat ja vastustajat poikkesivat toisistaan muutamissa kohden odotetulla tavalla myös näissä periaatteellisissa kysymyksissä. Edelleen Paasiota äänestäneet näyttävät nytkin perineen Hongan kannattajien mielipiteen, mikä viittaa siihen, että edellisen kannatus ei niinkään liity hänestä ehdokkaana saatuun käsitykseen kun Honka-liiton perustana olleeseen oppositioasenteeseen. Niinpä usein todistettu käsitys, että vaali koski vain yhtä ehdokasta saa edelleen vahvistusta; kysymys oli lähinnä siitä, mitä ominaisuuksia Kekkosella katsottiin olevan ja mitä häneltä katsottiin puuttuvan.

Näyttää siltä, että presidenttiehdokkaan valinnan perusteina olleet erilaiset mielipiteet liittyivät toisiinsa helsinkiläisten tehdessä poliittisen ratkaisunsa. Tämä onkin varsin luonnollista. Kun ihmisille esitetään vaalitaistelun yhteydessä erilaisia poliittisia ohjelmia, joiden kesken he joutuvat valitsemaan, yhtyvät he useimmiten pääkysymyksissä hyväksymänsä ohjelman esittämiin mielipiteisiin, siinäkin tapauksessa, että ne eivät ole loogisessa yhteydessä toisiinsa. Tämä on ilmeistä, kun ihmisiä tarkastelee suurina joukkoina, mutta sen on todettu pitävän paikkansa myös yksityisten äänestäjien kohdalla. Se ilmenee mm. mielenkiintona oman puolueen propagandaan ennen muita.⁷ Vuoden 1962 valitsijamiesvaaleissa näyttää mielipiteenmuodostus olleen useimpien äänestäjien kohdalla perin yksiselitteinen. Oli kysymys suhtautumisesta Kekkonen toimintaan ja henkilöön. Oli äänestettävä puolesta tai vastaan. Oli myös mahdollista tukea häntä varauksetta suoraan ja ikäänkuin varauksellisesti epäsuoraan. Joka tapauksessa voitiin vaalin lopputulosta pitää etukäteen selvänä, joten Kekosta vastaan äänestämällä oli vain periaatteellinen merkitys. Yksinäinen kärjistetty esimerkki tästä lienee muuan Hongan kannattaja, joka lopulta äänesti Aitiota.

LÄHDEVIIITTEET

¹ *Mikko Valtasaari*: Helsinkiläiset valitsijamiesvaaleissa 1962. Yleisen valtio-opin laudaturtyö 29. 4. 1963. Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan seminaarikirjasto.

² *Angus Campbell—H. C. Cooper*: Group Differences in Attitudes and Votes, Ann Arbor 1956, s. 39.

³ *Angus Campbell—Philip E. Converse—Warren E. Miller—Donald E. Stokes*: The American Voter, New York 1960, s. 227—250.

⁴ *Campbell—Converse* ym. mt., s. 143—145.

⁵ Indeksinä käytetty Hofstätterin enemmistöindeksiä. Ks. *Peter Hofstätter*: Einführung in die sozialpsychologie, Köln 1954 s. 131. Indeksinä laskettaessa ei taulukkojen 4—8 kohdalla ole otettu huomioon vastaamatta jättäneitä.

⁶ Vrt. *Bernard R. Berelson—Paul F. Lazarsfeld—William N. McPhee*: Voting, Chicago 1954, s. 197.

⁷ *Pertti Pesonen*: Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät, Helsinki 1958, s. 126.